

БАКАЙ Тетяна,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 061 Журналістика,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Науковий керівник –

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
доцент кафедри журналістики

Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Тетяна РЕШЕТУХА

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МЕДІА: ЯК ВІДЕОСЮЖЕТИ ПРО РОДИНИ ВІЙСЬКОВИХ ВПЛИВАЮТЬ НА СУСПІЛЬНЕ СПРИЙНЯТТЯ ВІЙНИ

Журналістика як професія безпосередньо пов'язана з висвітленням різноманітних подій, серед яких значну частину займають трагедії, катастрофи, військові конфлікти та інші травматичні ситуації. Робота з чутливим контентом вимагає від журналіста не лише професійної майстерності, але й глибокого розуміння етичних принципів та психологічних аспектів. У сучасному медіапросторі України, особливо в умовах війни, питання етики при висвітленні травматичних подій набуває надзвичайної актуальності [1].

Телебачення стало не лише новою сходинкою в розвитку журналістики, як новий інструмент передачі інформації, але й новими можливостями для інформаційного впливу на верстви населення. Звичайно, більшість цих можливостей з'явилася завдяки атрибутивним ознакам телевізійної журналістики, головними з яких є слуховий та зоровий вплив, адже усне мовлення журналіста збагачуються відеорядом [4].

Роль журналістики травми у формуванні суспільної думки є багатограним та складним явищем, особливо в умовах російсько-української війни, яка змінила не лише медійний ландшафт, але й способи сприйняття та інтерпретації інформації про події, що травмують суспільство. Журналістика травми, як спеціалізована галузь медійної діяльності, виконує низку важливих функцій: інформування, документування, емоційного відображення та формування суспільного наративу про трагедії війни. Водночас її вплив на суспільну думку часто залежить від способу подачі інформації, етичних підходів до висвітлення подій і розуміння медіааудиторії.

Однією з ключових характеристик журналістики травми є її здатність не лише передавати факти, але й формувати емоційний контекст, через який ці факти сприймаються. У випадку російсько-української війни, яка триває з 2014 року, а з 2022 року набула широкомасштабного характеру, журналісти активно працюють над тим, щоб донести історії жертв, свідків і учасників бойових дій [6].

У контексті війни етичні виклики для журналістів стають ще більш складними через масштаб трагедії, емоційний вплив подій на аудиторію та високий рівень суспільного інтересу до теми. Висвітлення таких подій вимагає не лише професійної майстерності, а й тонкого розуміння етичних меж, аби уникнути повторної травматизації постраждалих, зберегти людську гідність та водночас забезпечити інформування суспільства [5].

Важливим аспектом роботи з чутливим контентом є дотримання принципу приватності та конфіденційності. Журналіст має поважати право потерпілих на захист особистої інформації, особливо якщо її розголошення може призвести до стигматизації або дискримінації. Це стосується зокрема випадків сексуального насильства, злочинів проти дітей, питань психічного здоров'я тощо. При висвітленні таких тем доцільно використовувати анонімізацію, змінювати імена героїв або інші ідентифікуючі деталі, але обов'язково вказувати на це в матеріалі [1].

Журналісти, працюючи з травматичними темами, часто стикаються із ситуаціями, коли жертви або свідки подій перебувають у стані емоційного або фізичного шоку. Інтерв'ю з такими особами може бути надзвичайно важливим для створення повної картини подій, але водночас воно може поглиблювати їхню травму. Етичний підхід вимагає від журналіста враховувати стан респондента, уникати тиску та маніпуляцій, а також забезпечувати повну інформовану згоду на участь у матеріалі [5].

Спілкуючись із людьми, які пережили травму, журналістам не варто: використовувати термін «жертва», краще – «людина, яка пережила травму»; виражати жаль у будь-який спосіб; співчувати можна, жаліти – ні; тиснути на людину, маніпулювати її почуттями; випитувати шокуючі подробиці; інтерпретувати емоції та почуття замість самої людини; навмисно драматизувати розповідь [3].

Журналістські стандарти та етичні принципи під час війни суттєво не відрізняються від стандартів та етичних норм у мирні часи. Крім того, саме через війну журналісти і редакції мають посилювати свою пильність до стандарту достовірності й точності, подаючи матеріали в ефіри телеканалів, радіо чи онлайн. «Брехати задля перемоги, приховувати правду – так само

згубно, як вводити в оману заради будь-якої іншої мети, якою шляхетною вона б не видавалась», – таку відповідь дає Андрій Куликов на вирішення етичної дилеми щодо дотримання вірності засадам професії журналіста і турботи про безпеку аудиторії [2].

Таким чином журналістська діяльність під час війни є критично важливим елементом інформаційної екосистеми, що впливає на національну безпеку, суспільну стійкість та міжнародну підтримку. Виконуючи функції джерела достовірної інформації, інструменту протидії дезінформації, документування воєнних злочинів та підтримки суспільного діалогу, журналісти несуть величезну відповідальність перед суспільством. Подолання етичних викликів та збереження професійних стандартів в умовах конфлікту є запорукою того, що журналістика зможе виконати свою місію та зробити вагомий внесок у майбутнє відновлення та примирення [1].

Список використаної літератури

1. Кузнєцова О. Журналістська етика та етикет: основи теорії, методики, дослідження трансформації незалежних видань України, регулювання моральних порушень. Львів : Видавництво Львівського університету, 2018. 378 с.
2. Саморегуляція українських медіа під час дії воєнного стану в Україні. З досвіду роботи Комісії з журналістської етики : аналітично-довідковий збірник / за заг. ред. Л. Кузьменко, Л. Куш, М. Дворового, О. Погорелова. Київ : Комісія з журналістської етики, 2022. 90 с.
3. Семенченко М. Психологія інтерв'ю: як розмовляти з людьми, що пережили травму. *Як викладати журналістику конфлікту. Посібник для викладачів факультетів журналістики* / заг. ред. Дуцик Д. Р., Київ : ГО «Український інститут медіа та комунікації», 2019. URL : <https://surl.li/gystth>
4. Смірнова М. Значення телебачення у розвитку інформаційної війни. *Мистецтвознавство. Соціальні комунікації. Медіапедагогіка*: колективна монографія / [наук. ред. : О. В. Безручко]. Київ : Видав. Центр КНУКіМ, 2016. Т. 3. С. 177–209. URL: <https://surl.li/zqcmzk>
5. Тетяна Трощинська: Завдання журналістів – збільшувати кількість людей, які готові виходити із зони комфорту й аналізувати інформацію. Сайт *Суспільне Мовлення*. URL: <https://corp.suspilne.media/newsdetails/9637> (дата звернення: 11.12.2024).
6. Herman J. L. Trauma and Recovery: The Aftermath of Violence – from Domestic Abuse to Political Terror. New York : Basic Books, 1997.